

De keerzijde van

het succes?

ROB BORST EN WIM KNOL OVER REEËN IN NEDERLAND

Tekst Berend te Hennepe

In de doelstelling van VHR staat dat de vereniging 'streeft naar het behoud van duurzame populaties reeën en de bevordering van het welzijn van reeën in Nederland.' In 1950 waren er ca. 5000 stuks reewild, nu naar schatting 100.000. Dat eerste doel is dus met glans bereikt en ook het welzijn van de meeste reeënpopulaties lijkt niet in het geding. Welke meerwaarde heeft de vereniging nog voor het reewild?

Rob Borst: 'Dat eerste is een mooi resultaat, het tweede aspect is maar net hoe je het interpreteert. Als je kijkt naar de algehele gesteldheid van reeën in Nederland, dan verschilt dat nogal per leefgebied. Als je als uitgangspunten hanteert dat de reeën een goede constitutie hebben en kunnen doen wat ze graag doen, dan kun je stellen dat er nog wat aan schort. Het is zaak dat je geen opruimer bent van een ander zijn probleem.'

Wat bedoel je daarmee?

Borst: 'Als je facilitator wordt van het beperken van aanrijdingen met reeën dan schiet je je doel voorbij. Het preventief schieten van reeën vanwege het voorkomen van aanrijdingen is wel belangrijk maar als dat een doel op zich wordt, dan is het niet goed gesteld met de reeën in ons land.'

*Voorafgaand aan de opening van de gewei-
tentoonstelling op kasteel Middachten in De Steeg
ontmoet ik Rob Borst van Vereniging Het Reewild
(VHR) en Wim Knol, ecooloog bij de Jagersvereniging.
Een gesprek over de uitgangspunten voor
reewildbeheer in ons land.*

Foto: Michael Migos

Zowel VHR als de Jagersvereniging zijn van mening dat een consequent en actief beheer van alle reeënpopulaties noodzakelijk is in ons land. Is dit streven niet het beste gewaarborgd als het ree op de wildlijst wordt geplaatst, zodat de administratieve lastendruk wordt beperkt?

Borst: 'Of het ree al dan niet op een wildlijst staat is voor mij niet zo'n issue. De essentie is: zo min mogelijk bureaucratie, want die staat effectief beheer in de weg. Zorg dat de spelregels zo duidelijk mogelijk zijn en leg de verantwoordelijkheid zo laag mogelijk weg, dus bij de jager. Wel is het voor VHR essentieel dat het beheer planmatig gebeurt.'

Wim Knol: 'Waar je beheer op een verantwoorde wijze eenvoudig kunt houden, verdient dat de voorkeur. De wildlijst is een middel om het eenvoudig te houden,

*Preventie van
aanrijdingen is
geen doel op zich*

Jagen moet geen boekhoudkundig programma worden

Foto: Robert-Jan Asselbergs

Schadepreventie is een van de maatschappelijke doelstellingen van reewildbeheer

maar dat neemt niet weg dat het beheer van de populatie reewild het belang van de individuele jager ontstijgt, ook gezien de gemiddelde grootte van de jachtvelden. Beheer moet plaatsvinden op een verstandig en praktisch schaalniveau. Volgens de Jagersvereniging kan dat in de meeste gevallen prima op WBE-niveau, mits deze voldoende omvang heeft. Is dat niet het geval dan moet samenwerking en kennisuitwisseling tussen WBE's worden gestimuleerd. Als je met een groot aantal jachthouders aan tafel zit, krijg je levendige discussies en kan duidelijker worden gemaakt waarom in het ene veld meer reeën worden geschoten dan in het andere.

Foto: Bas Worm

Maatschappelijke doelstellingen als welzijn, schadepreventie en vermindering van aanrijdingen kunnen dan beter op elkaar worden afgestemd. Dat is de waarde van een WBE en de historie laat zien dat dit prima werkt.'

De VHR pleit voor een leefgebiedbenadering. Wat houdt deze precies in?

Borst: 'De leefgebiedbenadering heeft een wildbiologisch uitgangspunt, dus vanuit het ree geredeneerd. Je trekt het beheer naar een niveau waarbij je iets kunt zeggen over een deelpopulatie, los van de uitvoering. Relevant is dat je de trends in de gaten houdt: conditie, aantallen, conflicten met verschillende belangen. Op het moment dat je de reeën monitort in een gebied waar ze met elkaar in verbinding staan, kun je relevante gevolgtrekkingen maken. Bijvoorbeeld waarom het in het ene deel van het leefgebied beter gaat dan in het andere. De huidige administratieve last voor de individuele jager om het afschot te verantwoorden is ook volgens ons zijn doel voorbijgeschoten. Doordat het uitvoeringstechnische gedeelte - dieren tellen, afschot berekenen en toewijzen - niet duidelijk is gescheiden van het onderliggende beheerdoel, wordt de suggestie gewekt dat de uitvoering prevaleert boven het feitelijke doel, het beheer van reeën.'

Wat voegt deze benadering toe aan het huidige reewildbeheer?

Borst: 'De toegevoegde waarde ligt in het feit dat je gesprekken over beheer voert op basis van de leefgebieden van het ree en dat je gesprekken over uitvoering op uitvoeringsniveau voert. Zodra je beheer en uitvoering met elkaar gaat vermengen - wat sinds de invoering van de Flora- en faunawet het geval is - zie je dat een WBE-telling wordt geïnterpreteerd door mensen die zich focussen op cijfers in plaats van reeën. Dit leidt ertoe dat je wordt beoordeeld op cijfers - de realisatie - in plaats van op conditie en gedrag van het ree en het voorkómen van knelpunten. Waar het om gaat is wat prof. Jan van Haaften ooit heeft gezegd: het zorgdragen voor kwalitatief goede reeën met zo min mogelijk knelpunten. Daar moet je beheerafspraken over maken en de uitvoering moet plaatsvinden door samenwerkende WBE's in de verschillende leefgebieden.'

Door de telling en toewijzing op te schalen tot leefgebiedniveau krijg je een objectievere basis voor de toewijzing?

Borst: 'Anders, gebaseerd op trends. Nu moet je ieder jaar telcijfers leveren waarop het afschot wordt gebaseerd. Vervolgens word je op het gerealiseerde afschot (de cijfers) beoordeeld. Terwijl ik juist op beheerniveau wil zien of een populatie op aspecten als conditie, verspreiding, zichtbaarheid en het ontbreken van knelpunten goed scoort. Iedereen die te maken heeft met reewildbeheer heeft belang bij een trendmatige telling. Als een jager een bepaald aantal reeën schiet en dat leidt tot een goede kwaliteit met weinig knelpunten, dan moet hij daar vooral mee doorgaan en hoeft hij niet elk jaar telcijfers in te dienen waarop het afschot wordt gebaseerd.'

Dus je pleit voor een betere monitoring?

Borst: 'Ja, op beheerniveau. Op basis daarvan kun je langdurige beheerafspraken maken, zodat je niet ieder jaar een berekening hoeft te overleggen om het afschot te verantwoorden.'

Knol: 'Dan leg je de verantwoordelijkheid op een ander niveau dan bij de jager zelf. Dat is het verschil met plaatsing op de wildlijst waarbij je de verantwoordelijkheid zo laag mogelijk in de organisatie neerlegt. Niet alleen op uitvoeringsniveau maar ook dat je medeverantwoordelijk bent voor een planmatige aanpak met je burens. Ik zie ook niet welk probleem je oplost met een leefgebiedbenadering voor reewild. Tenzij reewild wekelijks massaal 50 kilometer verkast, maar dat doet het niet.'

Borst: 'Je moet het echt scheiden. Discussie over telcijfers moet je voeren op WBE-niveau, die hoort niet thuis in de FBE. Daarin moeten trendmatige ontwikkelingen worden gemonitord, zoals de constitutie van de reeën en eventuele

knelpunten in het leefgebied van een deelpopulatie reeën.'

Knol: 'Ik zou als jager wel willen weten of de aantallen toe- of afnemen, net zoals de knelpunten, want daar kan ik op sturen. Ook zou ik willen weten of ik moet investeren in biotoopverbetering. Deze drie zaken bij elkaar zouden voor mij als jager bepalen hoeveel verantwoord is om te oogsten.'

De vraag is of we op iets anders waren uitgekomen als we in 1950 voor de leefgebiedbenadering hadden gekozen.

Knol: 'Ik denk dat we het grosso modo ook onder de Jachtwet goed hebben gedaan. Mede dankzij de inspanningen van de reeënkenners is er heel veel voor het ree gedaan, waardoor de populatie is zoals die nu is. Een populatie die nog verder zal gaan groeien richting West-Nederland.'

Je moet geen opruimer zijn van een ander zijn probleem

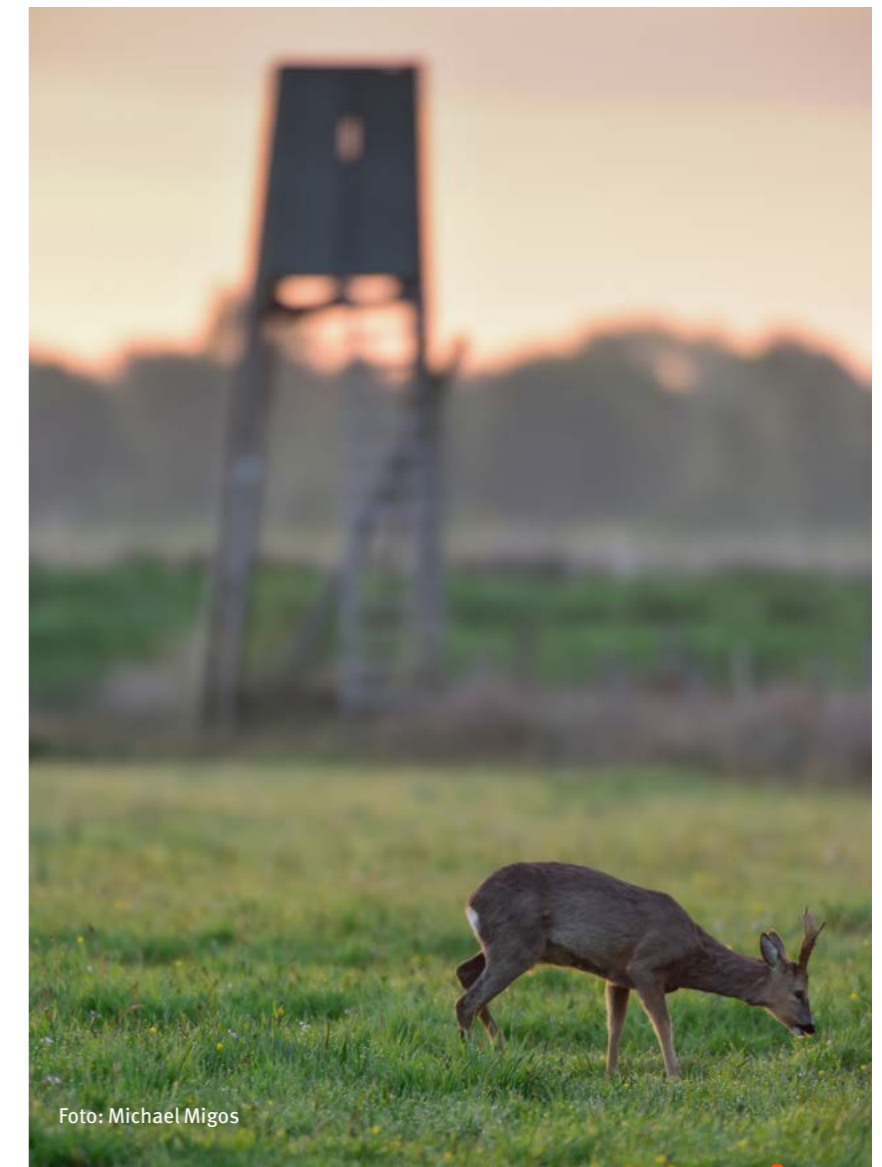

Foto: Michael Migos

Foto: Michael Migos

Borst: 'Als je, zoals bij reewild, de aantallen niet absoluut kunt tellen en niet de jaarlijkse aanwas schiet, neemt de stand ieder jaar toe. Die twee factoren zijn sinds 1950 grondlegger geweest voor de verspreiding van reeën in Nederland.'

Knol: 'Wat natuurlijk geweldig is, want dat betekent dat steeds meer mensen van reeën kunnen genieten en ze ook meer zichtbaar zijn geworden door de inspanning van jagers.'

Borst: 'Maar juist in de hoge dichtheidsgebieden heb ik in dezelfde tijd de constitutie van reeën zien afnemen en de knelpunten zien toenemen. Kijk je naar de kaart van Oost-Nederland, een van de bakermatten van de reewildpopulatie in ons land, dan zie je allemaal rode stippen die corresponderen met knelpunten. Daarnaast zie je een afname van de kwaliteit van de reeën. Die uit zich in een toename van knobokken en een vermindering van de gewichten. Ondanks dat we op jachtveldniveau hebben gedaan wat was afgesproken. We hebben nooit naar dit soort trends gekeken, maar ons daarentegen slechts bepaald tot tellen, rekenen en afschot bepalen.'

Dergelijke dichtheidsafhankelijke effecten gelden natuurlijk voor meer beheervraagstukken.

Knol: 'Ja, denk bijvoorbeeld aan de samenhang tussen de dichtheid aan herten en zwijnen en het aantal aanruidingen. Of schade aan de natuur, ik hoef maar het voorbeeld te noemen van de damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Als ecooloog kijk je naar het totale ecosysteem. Het ree is een belangrijke soort, maar geen doel op zich waaraan alles ondergeschikt is. Zo hebben we in ons land nog een aantal inheemse boom- en struiksoorten die heel erg schaars maar erg in trek zijn bij reeën. Bij zeer hoge dichtheden zie je daar negatieve effecten optreden.'

Borst: 'Het probleem is dat we die dichtheidsafhankelijke processen niet monitoren, dat is namelijk een beheervraagstuk en geen uitvoeringsvraagstuk.'

Knol: 'Ik zou willen pleiten voor een steekproefsgewijze monitoring van belangrijke dichtheidsafhankelijke

aspecten. Dan kun je denken aan biodiversiteit, maar ook aan dierziekten, parasieten of dierenwelzijn en stress. Zoveel mogelijk dieren op een zo klein mogelijke oppervlakte is niet het eerste waar je aan denkt als het om natuur gaat. Vandaar een balans tussen wildstand en omgeving. Aan de andere kant is jagen ook geen optimalisatie van het netto geslacht product.'

Borst: 'Als er ergens bos wordt gedund, leidt dat tot verjonging waarna de reeënstand omhoogschiet en een deel vertrekt naar andere gebieden. Dit fenomeen op heel kleine schaal gebeurt in veelvoud in het hele land. Alleen door te kijken naar de leefgebieden kun je dat voor de verschillende deelpopulaties monitoren.'

Knol: 'Het blijft toch vaak lokaal maatwerk binnen een gebied (WBE), waarbij je kunt inspelen op onverwachte ontwikkelingen. Je ziet het ook met grofwild op de Veluwe: je kunt toewijzen wat je wilt op leefgebiedniveau, maar je hebt te maken met doelstellingen van grondeigenaren en -gebruikers en daar stem je lokaal mee af.'

Borst: 'Ondanks de oprichting van WBE's hebben we de kennis over reeën niet voldoende ingezet, gezien de

Naar alle waarschijnlijkheid zal de reeënpopulatie verder groeien richting West-Nederland

Knobok: vaak een indicatie voor een (te) hoge reeëndichtheid

Foto: Andy van Ommeren

Rob Borst (l) en Wim Knol pleiten voor meer praktijkgericht onderzoek naar faunabeheer

huidige knelpunten. We worden steeds verder in het hoekje gedrukt van facilitator van een probleem in plaats van dat je als jager kunt sturen op constitutie en kwaliteit. Daar moet je iets voor organiseren, anders maak je ook de stap naar de beroepsmatige jacht heel klein, waar het alleen nog maar gaat om aantallen realiseren.'

Knol: 'Dat ben ik helemaal met je eens. Jagen moet geen boekhoudkundig programma worden.'

Kunnen VHR en Jagersvereniging samen optrekken om bijvoorbeeld onderzoek te initiëren?

Knol: 'Een goed uitgangspunt. De Jagersvereniging wordt steeds meer betrokken bij de programmering van wildonderzoek, gericht op de praktijk. Daarvoor is samenwerking met reewildkenners erg belangrijk. Denk aan het onderzoek naar de effecten van de 'hot spot-benadering', waarin wordt gekeken naar de effecten van preventie en beheer langs wegen, zoals het kappen van bomen, wildspiegels, etc. Vaak wordt er veel energie gestoken in het treffen van maatregelen, maar de effectiviteit blijft vaak onderbelicht. Daarvoor is praktijkgericht onderzoek nodig en bundeling van ervaring. Ik denk dat het nuttig is om de kennis die bij de VHR en Jagersvereniging aanwezig is te benutten om onderzoek te initiëren waar jagers in de praktijk wat aan hebben. De vragen moeten ook uit de praktijk komen.'

Borst: 'Praktijkonderzoek faunabeheer is inderdaad van groot belang, want als we in Nederland ergens fors in achterlopen dan is het wel op dat vlak.'

Knol: 'Of het onderzoek gaat een kant op die heel erg theoretisch en modelmatig is. Zo is er in 2010 door onderzoeksorganisaties voor Nederland een 'kanskaart wild zwijn' gemaakt. Op basis van geschikte biotopen zijn kaartjes gemaakt met kansrijke gebieden. Als je nu kijkt waar de zwijnen zich ophouden, dan komt dat niet bepaald overeen met die modelmatige aanpak. Zo'n aanpak wrekt zich vooral bij soorten die hun gedrag snel kunnen aanpassen. Als je in 1950 een 'kanskaart reewild' had gemaakt, hadden jagers het in die tijd overigens ook mis gehad. Wat betreft de 'hot spot-benadering': het onderzoek kan er bijvoorbeeld toe leiden dat je moet stellen dat het een leuke beleidsterm is, maar dat de achterliggende idee niet werkt of niet eens bestaat. Je moet wel verstand van zaken hebben om beleidsbeslissingen te kunnen nemen. Daar ligt een voorlichtende taak voor zowel VHR als Jagersvereniging.'

Wat is een leefgebied?

Een leefgebied van een populatie reeën wordt begrensd door onze menselijke activiteiten, ruimteclaims en fysieke barrières, zoals snel- en waterwegen, intensieve landbouwgebieden, rasters, etc. Een leefgebied kan zowel groot als klein van oppervlakte zijn, kan meerdere WBE's omvatten en zelfs meerdere provincies. Het wordt ingedeeld in kern-, rand en vrije zones.

Bron: Richtlijn reeënbeheer, Vereniging Het Reewild 2015

Foto: Robert-Jan Asselbergs

